

Minguet Batllori, Joan M.

Les revistes d'avantguarda
a Catalunya (1917-1936):
una aproximació tipològica

La historiografia catalana de l'art i de la literatura ha prestat alguna atenció al sorgiment i a l'evolució del fenomen avantguardista a Catalunya entre la dècada dels deu i l'acabament de la Guerra Civil. I s'ha fet ressò de la transcendència que tingueren les revistes d'avantguarda en aquest curt procés de gestació, vida i mort del que alguns autors han anomenat «ideologies artístiques crítiques». Aquestes ideologies crítiques eren emprades per uns sectors culturals que s'oposaven, amb diferents graus de bel·ligerància i de contusió, al Sistema Institucional de la Cultura (SIC) d'aquell moment, és a dir, a la ideologia cultural (artística) hegemònica o dominant.¹

1. Quant a aspectes generals de la història de les avantguardes clàssiques a Catalunya, són d'utilitat les obres de Joaquim Molas (1983 i 1987) i Francesc Miralles (1983) i el ja llunyà estudi de Jaime Brihuega (1981). A les quatre obres esmentades, hi ha referències constants i/o epígrafs dedicats a la premsa cultural d'avançada d'abans de la Guerra Civil. Pel que fa a personatges que tingueren força cosa a veure amb l'avantguardisme català i que, a més a més, participaren en la creació o en la confecció de les revistes d'avantguarda a Catalunya, podeu consultar els textos o estudis introductoris següents: Jaume VallcorbaPlana (1984) amb relació a l'acció de Josep Maria Junoy; Joaquim Molas (1978) quant a Joan Salvat-Papasseit; i Joan M. Minguet (1987) pel que fa a Sebastià Gasch. Respecte a la participació de Dalí, la bibliografia consultable és, òbviament, molt extensa i molt general, malgrat que en concret sobre la seva vinculació a *L'Amic de les Arts* pugui ressenyar-se l'aproximació textual que en fa Annemieke van de Pas (1989). Pel que fa a Foix, també la bibliografia que se li ha dedicat és molt profusa, tot i que s'ha prestat més atenció al seu vessant literari que no a l'estudi històric de la seva participació, literària i/o dinamitzadora, a revistes com *Trossos* (segona etapa), *Monitor* o *L'Amic de les Arts*.

El dispositiu historiogràfic, malgrat l'interès que ha demostrat envers el fenomen avantgardista i les referències que ha donat sobre la premsa que en vehiculava els pressupòsits cardinals, no ha dedicat estudis concisos a la premsa cultural d'avançada. Les revistes d'avantguarda no han estat objecte encara, llevat d'algunes —molt poques— excepcions, d'aproximacions monogràfiques,² ni han servit tampoc com a pretext per a articular discursos més globals sobre els sectors avantgardistes a Catalunya. En aquest sentit, per exemple, la revista *L'Amic de les Arts*, tot i haver estat reproduïda en fac-símil parcialment o completa en dues ocasions, no ha merescut l'atenció prioritària dels investigadors, malgrat que al seu voltant es congregà un nucli que tingué la publicació com a element vertebrador de la seva acció artística o cultural modernitzadora. Els Dalí, Gasch, Montanyà, Foix i Cassanyes són justament coneguts per alguns autors com «el Grup de *L'Amic de les Arts*». Però això no ha induït els investigadors a dedicar una atenció preferent cap a la revista, més enllà de les referències concretes a uns certs articles (per exemple, els publicats per Dalí o per Foix, sens dubte els més citats de la publicació) o als llocs comuns que van repetint-se en alguns manuals sobre la qüestió.

Al meu entendre, un coneixement més precís de la història dels moviments d'avantguarda a Catalunya consisteix, indefectiblement, en una investigació sobre els papers públics que aquests moviments van ser capaços d'editar. Entre altres coses, perquè més enllà d'aquestes revistes no sembla que hagin quedat gaires testimoniatges documentals més de l'avantgardisme català com a concentració d'un grup d'intel·lectuals que s'oposaven a un sistema cultural hegemònic. A banda aquestes revistes i alguns papers més (el *Manifest Groc*, els manifestos de Salvat-Papasseit, de Sánchez-Juan o de Planells, i poca cosa més), i a banda també, lògicament, l'obra personal dels creadors (des de la poesia de Folguera, Junoy, Foix o Salvat fins a la pintura de Miró, Planells, Dalí o Àngel Ferrant), no ens han quedat més testimoniatges de l'activitat cultural d'avantguarda a la Catalunya pre-bèl·lica. Així, bona part dels fenòmens distintius de l'avantgardisme a Catalunya (les reunions celebrades a l'Ateneïllo de l'Hospitalet de Llobregat sota el lideratge de Rafael Barradas, les

2. Tal vegada un dels pocs estudis monogràfics sobre una revista d'avantguarda, però referit a una publicació menor, editada a Caldes de Montbui l'any 1931, és la meua aproximació a la revista *Anti*: Minguet, 1990.

conferències successives de Salvador Dalí i les polèmiques que suscitarren, la penya del Café Colón i les visites dels seus integrants als teatres del Paral·lel, l'acte d'*Els set davant el Centaure* a Sitges, les exposicions generades pel galerista Dalmau...) són estudiats per mitjà de ressenyes o de gasetilles periodístiques o de les posteriors remembrances memorialístiques d'alguns personatges vinculats a aquells esdeveniments o a la cultura catalana d'aquell període. No n'han quedat, però, restes documentals.

Així, doncs, per a comprendre el fenomen avantguardista a Catalunya en la seva dimensió col·lectiva o grupal, ultrapassant l'estricta marc individual dels escriptors i/o dels pintors que se sentiren cridats per les noves formes d'expressió artística que havien generat els corrents culturals del segle XX, sembla evident que cal aproximar-se amb deteniment i perspiciàcia a les revistes catalanes que begueren en aquell sistema cultural propens a la ruptura o, si més no, inicialment propens a la ruptura amb el SIC. Amb aquests estudis es podran escatir aspectes rellevants d'aquestes publicacions: la seva estructuració interna, el punt real de contacte o fins de militància que mantien amb els corrents d'avantguarda forans dels quals eren més o menys hereves, les seves precarietats financeres, el grau de cohesió ideològica i estilística que traspuen les seves planes... Cal fer també un estudi comparatiu entre algunes de les publicacions autòctones i aquelles altres que es gestaven en el si dels corrents artístics europeus per a conèixer-ne el grau d'originalitat o de submissió. Tornarem sobre algunes d'aquestes qüestions tot seguit.

Ara bé: lluny d'intentar una comesa similar en una ocasió i un espai com aquests, el meu propòsit és més globalitzador o esquemàtic. Però no pas per això menys ambiciós. No es tracta, òbviament, d'analitzar monogràficament les revistes catalanes d'avantguarda més importants perquè seria una temptativa condemnada a repetir els llocs comuns als quals em referia abans. Més aviat voldria sintetitzar un seguit de característiques comunes, de tipologies, que podrien emmarcar el conjunt d'aquelles revistes. I, de retruc, potser de les mateixes avantguardes. És a dir, assenyalar, en dos blocs subdividits en tres seccions, un seguit de trets distintius als quals semblen respondre bona part d'aquelles publicacions (amb excepcions constants que contradirien, primer, i potser contrarefermarien, després, els supòsits inicials marcats).

En aquesta via, i per començar, destaquem tres models bicèfals de revista d'avantguarda que es van donar en els corrents culturals euro-

peus i que responen, de fet, a uns binomis no gens excoents i prgonament interrelacionats entre ells. I comprovem, ni que sigui per aproximació, les possibilitats —no sempre coherents— d'aplicació al cas català:

1. En primer lloc, fixem-nos en el fet que les revistes europees d'avantguarda més conegudes contenien elements artístics (plàstics) i elements literaris en una combinatòria canviant i heterogènia en funció del tarannà dels seus màxims impulsors i de la seva filiació cultural. En aquest sentit, a *La Révolution Surréaliste* prevalia allò literari sobre allò artístic (en consonància amb els gustos personals de Breton, d'Aragon o de Souppault, o amb la mateixa preponderància de la literatura en el si de la poètica del Surrealisme). Contràriament, podríem convenir que a l'almanac del grup Der Blaue Reiter, tot i la rellevància del seu discurs textual (fins i tot el del mateix Kandinsky), l'element gràfic, visual, hi pren una significació important. Amb tot, els problemes financers i els problemes tècnics d'impressió abocaven les revistes cap a una cotització més elevada del registre verbal enfront del registre visual. Si de cas, la part gràfica esdevenia una mena d'emblema, de senyal d'autenticitat (i no pas en tots els casos), però centrada exclusivament en el disseny formal o de decoració, no pas en el vessant de vehiculació d'ideologia artística o cultural. En aquesta línia, a les primeres revistes dadaistes, futuristes o ultraistes el joc amb la tipografia pot esdevenir més definitori que els pocs dibuixos lineals, sovint amb poc contrast, que hi apareixen, per exemple de Giacomo Balla a *Il Futurismo. Rivista Sintetica* o de Francis Picabia a 391. (Això sense incidir en la paradoxa que podem trobar a revistes com la ultraista *Grecia*, que combinava el seu to presumptament d'avançada amb dissenys formals classicistes). En tot cas, mentre que el text literari servia per a explicitar una orientació cultural crítica, el text visual, generalment, no tenia prou poder transmissor.

En el cas de la majoria de les revistes d'avantguarda nascudes a Catalunya, és evident que la part literària hi adquireix una major rellevància que la part icònica o gràfica. A banda la portada de Joan Miró per al primer i únic número d'*Arc Voltaic* i de la col·laboració regular de Barradas a les revistes gestades per Salvat-Papasseit, sovint la part visual queda en un segon terme respecte a les aportacions escrites. A publicacions posteriors, per exemple a *L'Amic de les Arts*, la presència de la plàstica contemporània quedarà limitada a la reproducció fotogràfica acurada d'obres pictòriques o de dibuixos

dels personatges als quals la revista dóna més prioritat. Més tard encara, a *Art*, la fotografia tindrà un paper transcendent en la disposició gràfica.

2. Segonament, i relacionat amb la classificació anterior, dins de les revistes d'avantguarda literàries —o amb preeminència d'allò literari sobre allò visual— caldria discernir entre les revistes eminentment ideològiques o teòriques i les revistes de creació literària. És a dir, entre aquelles que servien per a divulgar els manifestos o els textos programàtics que conformaven el cos teòric d'un grup d'intel·lectuals i aquelles altres que, independentment de la seva adscripció teòrica, tenien com a objectiu fonamental publicar textos de creació.

A Catalunya, no cal dir-ho, les publicacions d'avantguarda restaren exclusivament en el segon paràmetre dels enunciats: les revistes de creació literària. En efecte, poques vegades trobem textos que impliquin una posició teòrica, d'acolliment de la ideologia artística rupturista pels màxims responsables de la revista; i, quan hi són (el manifest «Art-Evolució» de Joaquim Torres-Garcia a *Un Enemic del Poble*, o els textos encapçalats amb la denominació «Guia sinòptica», signats per Dalí, Gasch i Montanyà a *L'Amic de les Arts*, per exemple), els trobem col·locats enmig d'uns altres escrits, poètics o retòrics.

3. Un tercer element que volem encapçalar amb els exemples europeus, i que està en íntima connexió amb la divisió anterior, és la filiació o militància de les revistes d'avantguarda. Efectivament, hi havia revistes, per escriure-ho així, corporatives, com les dues que generà el Surrealisme francès (*La Révolution Surréaliste* i *Le Surréalisme au Service de la Révolution*) o, anteriorment, el Dadaisme (com els seus *Bulletin* o la ja mencionada 391 de Picabia). O, òbviament, les publicades al voltant del Futurisme marinettià. Al costat d'aquestes, però, hi ha tot un seguit de publicacions que, sense militar en un corrent d'avantguarda, defensen una modernització cultural i aposten, a voltes amb virulència i polèmica, per un ordre nou. Aquesta aposta per un ordre nou, per una modernitat, però, no presenta gaire cohesió com la que, malgrat les lògiques fissures existents, trobem a la premsa d'avantguarda militant. Revistes com *Littérature* —un precedent clar del Surrealisme—, *Minotaure* o *L'Esprit Nouveau*, que tanta influència exercí en alguns avantguardistes catalans, es trobaren a mig camí entre les publicacions culturals normatives o institucionals i les que s'abocaven clarament cap a la ruptura. Com també s'hi trobà, en l'àmbit espanyol, *La Gaceta Literaria* de Giménez Caballero.

En tot cas, la diferenciació entre avantguarda i modernitat és, en ocasions, d'intricada resolució.

En el panorama català, aquesta diferenciació és encara més complexa. Com tot seguit assenyalaré, les revistes catalanes no tenen una unitat estilística o ideològica. I menys encara responen a un criteri de militància en un corrent d'avantguarda determinat. Tot seguit hi tornaré.

En tot cas, l'aplicació d'aquests tres grups de dicotomies (revistes artístiques/revistes literàries, revistes ideològiques/revistes de creació i revistes militants/revistes modernitzadores) al cas català resulta complicada. L'avantguardisme com a fenomen cultural no tingué a Catalunya l'embranchida que comprovem en uns altres indrets europeus. Tampoc no demostrà prou capacitat d'invenció per a generar moviments autòctons, de manera que, parafrasejant Dámaso Alonso en referir-se a l'Ultraisme, els avantguardismes catalans van fer servir robes usades i, generalment, teixides fora de casa. I, d'altra banda, l'avantguarda catalana no sol manifestar-se col·lectivament, com a grup articulat, sinó que es redueix a l'acció d'un seguit d'individus impetuosos que reben unes propostes que assimilien parcialment. O que posen en pràctica amb summa cautela tot incloent força formalismes normatius o retòrics en la seva literatura o en la seva pintura i produint mixtures de digestió complexa. Amb tot, algunes de les característiques tipològiques que trobarem a les revistes catalanes d'avantguarda en el seu conjunt incidiran (sigui per la via de la coincidència o per la via del contrapunt) en aquesta primera divisió en tres seccions que he esbossat.

Vegem, doncs, un segon bloc en el qual voldria remarcar algunes de les característiques més importants que, en certa mesura, podrien agrupar les publicacions que van generar els avantguardismes catalans d'abans de la contesa civil. Això amb independència del grau de connexió o de disparitat que aquests trets distintius puguin mantenir amb unes altres revistes foranes. Es tracta d'establir tres seccions més específiques al cas català.

1. La coexistència del discurs rupturista amb el discurs normatiu

Les revistes d'avantguarda catalanes no presenten, per regla general, una cohesió quant al to emprat a les seves planes. El seu naixement respon, és evident, a un desig d'oferir alternatives als models culturals hegemònics, al SIC. En tal sentit, aquestes alternatives al normativisme cultural es vehiculen tant mitjançant la

literatura de creació com textos de reflexió. O, més extemporàniament, també per mitjà d'algunes contribucions plàstiques no normatives. Així, *Un Enemic del Poble* acull a les seves planes, sobretot en el que Molas (1983) ha denominat segona sèrie de la revista, tant poemes cal·ligramàtics clarament emparentats amb el Futurisme italià com dibuixos vibracionistes de Rafael Barradas o el ja esmentat escrit de Torres-Garcia «Art-Evolució (a manera de manifest)». Però, al costat d'això, hi trobem igualment poemes normatius, fins i tot classicistes, de Josep M. López-Picó; textos de personatges tan dispers i allunyats de l'òrbita cultural rupturista com Eugeni d'Ors, Francesc Pujols o Dídac Ruiz; o dibuixos que, estèticament, provenen de l'àrea d'influència del Noucentisme amb autors tan representatius com Joaquim Sunyer, Rafael Benet, Xavier Nogués o Josep Aragay. És a dir, sovint, les revistes avantguardistes catalanes presenten una certa incoherència estilística i estètica permetent en la seva programació la coexistència del discurs d'avantguarda (rupturista respecte al SIC establert) amb el discurs normativista o retòric. O, més exactament, permetent la participació conjunta d'uns individus implicats en major o menor grau —encara que no fos amb exclusivitat— amb aquell programa cultural alternatiu (Salvat, Folguera, Barradas...) i d'uns altres que no simpatitzaven amb aquell programa i que participaven i tot en uns altres programes culturals que els eren absolutament contraris (el cas dels noucentistes Ors o Farran i Mayoral foren significatius d'aquesta oposició al tarannà avantguardista). Fins i tot *L'Amic de les Arts*, bé que més apaivagadament, permeté la coexistència del seu discurs d'avantguarda amb sengles números dedicats a la història local de Sitges o a l'amistat entre Catalunya i els països occitans. I, més encara, combinà els textos d'acció amb aquells altres que cercaven primer de tot la divulgació d'una modernitat cultural que es donava a Europa més que no pas la provocació per la provocació. (Així cal interpretar, al meu entendre, la majoria dels escrits de Gasch que glossen la figura de pintors poc coneguts a Catalunya o també la majoria dels articles de Lluís Montanyà.)

2. *Les revistes d'avantguarda són eclèctiques: no tenen capacitat de cohesió ideològica ni militen en corrents artístics o culturals de l'estranger*

Relacionat amb això anterior, i com dèiem abans, les avantguardes catalanes no responien a les necessitats de vehicular pensament o

creació que poguessin generar uns corrents determinats. La influència dels «ismes» europeus no s'articulà en forma de militància orgànica a un moviment cultural determinat. Com he assenyalat en una altra ocasió (Minguet, 1990, 171), al meu entendre, els avantguardismes catalans es mogueren més per nuclis d'amistat que per veritables militàncies culturals. L'amistat entre Salvat-Papasseit i el poeta López-Picó, per exemple, explica la col·laboració del poeta noucentista en els projectes d'avançada de Salvat.³ També les relacions familiars establertes entre Lluís Montanyà i Josep Carbonell, al costat de les relacions d'amistat existents entre Montanyà i Gasch, de primer, i entre Gasch i Dalí, més tard, juntament amb la ja antiga amistat sitgetana que unia Carbonell, Cassanyes i Foix, podrien explicar eloqüentment el naixement del Grup de *L'Amic de les Arts*. Això al costat d'una coincidència de gustos o de tarannàs culturals, és clar. En tot cas, és evident que, tot i aquesta visió conjunta d'oferir alternatives modernes a la situació cultural catalana, conjunció que permet aquesta interpretació col·lectiva o de grup, els col·laboradors més importants de *L'Amic...* no plantegen una unitat teòrica o programàtica. Ben al contrari, hi ha una diversitat palmària entre les propostes teòriques i literàries de Foix o de Dalí o, en el camp de la crítica d'art, entre un Gasch i un Cassanyes. Si de cas, només dos projectes editors es vinculen, obertament al meu entendre, amb la militància corporativa: em refereixo, en primer lloc, a la revista *Hèlix*, amb la qual Joan Ramon Masoliver sembla que volia divulgar l'esperit surrealista als seus subscriptors o llegidors. Això malgrat que a les seves planes trobem col·laboracions literàries (Gómez de la Serna, Jarnés, el mateix Gasch...) i plàstiques (Àngel Ferrant, Benjamín Palencia, Barradas...) que poca cosa tenien a veure amb l'ortodòxia surrealista. (Podríem dir una cosa semblant respecte a la revista *Art de Lleida* uns quants anys més tard.) L'altre projecte al qual em referia és l'últim número de *L'Amic de les Arts*, preparat per Salvador Dalí amb tota una poètica i una programàtica destinades a convèncer Breton i els surrealistes de la secta de París, com els anomenava Foix, de la seva militància en el Surrealisme més bel·ligerant. De tota manera, precisament per això, el Surrealisme d'aquest últim número dalinià de *L'Amic de les Arts* mirava molt més cap a París que cap a la mateixa Catalunya.

3. L'epistolari mantingut entre ambdós personatges posa de manifest aquesta amistat: Amaedeu -J. SOBERANAS i LLEÓ, *Epistolari de Joan Salvat-Papasseit*, Barcelona, 1984.

3. Els senyals d'identitat de les revistes d'avantguarda són làbils i canviants

En consonància amb això, amb aquesta falta de doctrina, per escriure-ho així, o amb l'assoliment d'una doctrina essencialment eclèctica, els senyals d'identitat de les avantguardes catalanes són d'una vàlidesa fugissera. Plàsticament, la identitat de les revistes d'avantguarda és difícil de determinar: en primer lloc, perquè, com ja he apuntat, les col·laboracions de pintors i dibuixants no solament és eclèctica dins de la perspectiva avantguardista, sinó que permet fins i tot la participació de dibuixos absolutament normatius i classicistes; en segon terme, perquè el disseny formal de les revistes no sol aportar gaire cosa més que algun criteri racionalista o funcional (com les línies «neoplasticistes» d'*Anti*). La diferenciació formal entre una revista cultural normativa i una revista d'avantguarda, si no ens atinguéssim a unes altres consideracions, resultaria complexa. De vegades, fins i tot alguns dissenys o composicions de plana de revistes com *D'Ací i d'Allà* són més atrevits i «moderns» que els que proposava, per exemple, *L'Amic de les Arts*.

Pel que fa a l'element temàtic, també hi ha un seguit de matèries que fan acte de presència en alguns moments de la història de les avantguardes a Catalunya i que les revistes reflecteixen amb un cert enllaç. Són matèries que els avantguardistes volen apropiarse com a senyals de modernitat (la ràdio —o TSF—, els tramvies, el cinema o, més tard, el jazz, l'aeronàutica, el teatre de cabaret...); però que ben aviat desapareixen o es transformen per fer pas a uns altres elements o a unes altres interpretacions. El maquinisme adquireix una rellevància especial en la història de la premsa d'avantguarda, però la interpretació d'aquest maquinisme no és uniforme. El maquinisme que trobem referit a les revistes nascudes sota l'influx futurista és sensiblement diferent del que manifesten els impulsors de la poètica de l'Anti-Art (Dalí, Gasch...), sobretot des de *L'Amic de les Arts* i des del *Manifest Groc*. Així, doncs, el registre temàtic no es presenta tampoc com un punt de coherència.

A aquestes característiques més teòriques o globals caldria afegir-los uns altres trets més o menys generalitzats en la història de la premsa d'avantguarda catalana. Per exemple, els pocs recursos econòmics de què gaudien aquestes revistes per a subsistir. La seva periodicitat era molt irregular (quan no inexistent; per exemple, al número únic d'*Arc Voltaic* o als dos números d'*Anti*), i la seva duració,

escassa (6 números *Trossos*, 18 números *Un Enemic del Poble*, 8 números *L'Instant*, 10 números *Hèlix*...). I en ocasions, com en alguns moments de la vida de *L'Amic de les Arts* (la d'existència més llarga, amb 31 números), la seva supervivència depenia de la contribució econòmica que feien els mateixos impulsors de la publicació. Tot i que, com he assenyalat, el discurs de la majoria d'aquestes revistes no era radical, almenys no absolutament radical, la seva producció i la seva distribució no es feien pels canals institucionals habituals i ben segur que no disposaven d'un mercat consolidat i prou homogeni. El cas de *L'Amic de les Arts* va ser diferent, potser perquè es comptava amb el precedent immediat de la també sitgetana *Monitor* (la qual havien encapçalat Carbonell i Foix), potser perquè els números successius de la revista tingueren un cert ressò a la premsa barcelonina (entre algunes altres coses perquè alguns redactors de *L'Amic...*, com Gasch o Foix, promovien la revista de Sitges, el primer des de *La Veu de Catalunya* i el segon, directament o indirecta, des de *La Publicitat*).

Un altre tret generalitzat és la descentralització que trobem al punt d'origen de moltes de les revistes d'avantguarda respecte a la capital catalana. Els exemples són eloqüents: *Monitor* i *L'Amic de les Arts*, a Sitges; *Themis*, a Vilanova i la Geltrú; *Hèlix*, a Vilafranca del Penedès; *Art*, a Lleida; *Anti*, a Caldes de Montbui... Aquest naixement geogràficament atzarós és curiós, malgrat que la descentralització no passi de ser, en el fons del fons, una anècdota. Sobretot si tenim en compte que, a pesar de tenir el domicili radicat a poblacions allunyades de Barcelona, el punt de mira central de la seva acció, de la seva mateixa existència —ens atreviríem a afegir-hi—, era assolir un cert ressò en la cultura catalana hegemònica, la qual, òbviament, tenia la seva seu a Barcelona. Un ressò o, posat el cas, una preocupació d'aquella cultura més institucional: es volia incidir en aquella Barcelona omnipresent i es rebutjava la indiferència. En aquest sentit, les revistes d'avantguarda de Sitges, de Vilafranca del Penedès o de Caldes de Montbui no tenien, evidentment, vocació de revistes locals. I la col·laboració de personatges «il·lustres» de la gran ciutat, o fins i tot de Madrid (com en el cas dels col·laboradors amb què comptà *Hèlix*), així ens ho faria veure.

Unes altres característiques menors de la premsa d'avantguarda catalana es podrien catalogar a fi de conèixer-ne més específicament les estructures i comparar-les amb les revistes europees de to semblant. En primer lloc, sabríem més coses d'aquestes revistes i dels corrents d'avantguarda que les van gestar (malgrat que fos corrent

que, a Catalunya, no tinguessin una militància formal en cap moviment europeu i es caracteritzessin, si de cas, per un eclecticisme i una heterogeneïtat importants). En segon terme, hi podríem descobrir les semblances i les dissimilituds que la nostra premsa cultural d'avantguarda presenta respecte a la que es donava a Europa en els mateixos anys.

En tot cas, aquí només volia fer una primera aproximació als registres o a les característiques tipològiques que poden englobar una visió conjunta de la història de la premsa cultural d'avantguarda a Catalunya abans de la Guerra Civil assenyalant, primer de tot, la importància d'aquesta premsa en l'estudi de l'avantguardisme; i, immediatament després, fent avinent que de l'estudi de les revistes d'avantguarda en podem extreure algunes de les característiques primordials que defineixen les avantguardes a Catalunya: el seu eclecticisme, la coexistència d'elements culturals rupturistes i normatius, la preeminència d'allò literari sobre allò visual o icònic en la vehiculació de sentit, la poca rellevància de la contribució teòrica o ideològica amb relació a les contribucions creatives o poètiques, la transcendència de la iniciativa individual en la creació o en la prossecció d'aventures culturals d'aquest calibre, etc. Quedi, doncs, aquest succint treball com una primera i espero que no aïllada aproximació al tema.⁴

4. La nostra intenció inicial era aprofitar aquest treball de tipologització per a conèixer les possibles prosseccions d'aquestes característiques a les revistes artístiques i literàries d'avantguarda que es donaren a Catalunya després de la Guerra Civil, amb l'objectiu d'intentar demostrar el convenciment —la hipòtesi de treball— que revistes com *Dau al Set* o *Cobalto* persisteixen en la majoria dels trets distintius que hem especificat per a les revistes anteriors a la contesa. I això a pesar de la variació fonamental de les circumstàncies culturals per què passava Catalunya durant el primer franquisme. Però és que, més enllà i tot d'aquesta època, també sembla que, a primera vista, revistes posteriors com *Eczema*, *Ampit*, *Arc Voltaic* o fins i tot *Fenicio Arties* responguin a algunes de les característiques tipològiques que hem esmentat a la comunicació (eclecticisme, coexistència de discursos culturals, paper preponderant de la individualitat per sobre del paper d'un grup...). Aquestes hipòtesis de treball hauran de quedar, forçosament, per a una ocasió més propícia.

Bibliografia

- BRIHUEGA, Jaime. *Las vanguardias artísticas en España. 1909-1936*. Madrid, 1981.
- MINGUET BATLLORI, Joan M. «Sebastià Gasch i les avantguardes a Catalunya (1925-1938)». A: GASCH, Sebastià. *Escrits d'Art i d'Avantguarda (1925-1938)*. Barcelona, 1987.
- «ANTI (1931): una revista d'avantguarda». A: *Miscel·lània Joan Fuster (Estudis de llengua i literatura)*. Vol. II. Abadia de Montserrat, 1990.
- MIRAILLES, Francesc. *Història de l'art català*. Vol. 8: *L'època de les avantguardes: 1917-1970*. Barcelona, 1983.
- MOLAS, Joaquim. «Pròleg i cronologia». A: SALVAT-PAPASSEIT, Joan. *Poesies*. Barcelona, 1978.
- *La literatura catalana d'avantguarda. 1916-1938*. Barcelona, 1983.
- [ed.] *Història de la literatura catalana*. Vol. 9. Barcelona, 1987.
- PAS, Annemieke van de. *Salvador Dalí. L'obra literària*. Barcelona, 1989.
- VALICORBA PLANA, Jaume. «Introducció». A: JUNOY, Josep Maria. *Obra poètica*. Barcelona, 1984.